

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาบุคคลเพื่อให้เป็นทรัพยากรที่มีค่าของสังคม ควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่ในวัยเด็กซึ่งเป็นวัยพื้นฐานของชีวิต เด็กและเยาวชนจึงถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ หลายฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันสื่อมวลชนต่างก็ตระหนักดีถึงภาระหน้าที่ในอันที่จะช่วยกันผลักดันและส่งเสริมพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ส่งเสริมให้เป็นผู้มีความพร้อมในการรับช่วงหน้าที่ในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าสืบไป ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 62 ระบุว่า "รัฐพึงสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อความมั่นคงของรัฐ" (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 95 ตอนที่ 146)

ประชากรเด็กและเยาวชนถือได้ว่าเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2535 มีประชากรที่เป็นเด็กและเยาวชน จำนวน 30,349,1 ล้านคน หรือเท่ากับร้อยละ 52.4 ของประชากรทั้งประเทศ โดยแบ่งออกเป็น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ . 2535 : 35)

1. เด็กอายุระหว่าง 0-5 ปี จำนวน 7,002,8 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 12.1 ของประชากรทั้งประเทศ
2. เด็กอายุระหว่าง 6-14 ปี จำนวน 11,064,3 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 19.2 ของประชากรทั้งประเทศ

3. เยาวชนอายุระหว่าง 15-24 ปี จำนวน 12.2820 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.3 ของประชากรทั้งประเทศ

จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนเสมอมา โดยเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรมนุษย์กลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญจะต้องได้รับการพัฒนา คือ เด็ก (อายุ 0-14 ปี) และเยาวชน (อายุ 15-25 ปี) สำหรับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 นี้ จะดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 โดยมีเป้าหมายการพัฒนาใน 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต
2. ด้านโภชนาการ
3. ด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน
4. ด้านการเตรียมเพื่ออาชีพและการมีงานทำ
5. ด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และการเมืองการปกครอง

กับอีก 1 กลุ่มเป้าหมายพิเศษ คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในภาวะยากลำบากเป็นพิเศษ ในแผนดังกล่าวได้มีการกำหนดมาตรการการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ดังต่อไปนี้

1. กำหนดไม่ให้สื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุโทรทัศน์เผยแพร่รายการหรือโฆษณาที่เป็นตัวอย่างไม่ดีหรือมอมเมาเด็กและเยาวชน
2. รณรงค์ให้สื่อมวลชนทุกแขนงได้ตระหนัก และจัดทำสื่อและรายการเพื่อเผยแพร่ความรู้ข่าวสารในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาเด็กและ

เยาวชนในด้านต่าง ๆ มากขึ้น รวมทั้งเผยแพร่ตัวอย่างที่ดีเพื่อปลูกฝัง
ค่านิยมและเจตคติที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน

3. ดำเนินการจัดสรรเวลา งบประมาณ และวางมาตรการที่เหมาะสมให้
สื่อมวลชนทุกแขนงได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกด้านและ
ให้ธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมด้วย เช่น ลดค่าใช้จ่ายให้แก่สื่อมวลชนที่จัด
รายการสำหรับเด็กและเยาวชน

สื่อมวลชนนับได้ว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กและ
เยาวชน สื่อมวลชนได้เกิดขึ้นหลายประเภทในประเทศไทยตามลำดับ คือ หนังสือพิมพ์
(พ.ศ. 2387) ภาพยนตร์(พ.ศ. 2447) วิทยุกระจายเสียง(พ.ศ. 2447) และโทรทัศน์
(พ.ศ. 2498) ต่อมาก็ได้มีสื่อวิดีโอ สื่อสิ่งพิมพ์หลาย ๆ ประเภท และสื่อเคเบิลทีวี
บรรดาสื่อเหล่านี้มีบทบาทและคุณลักษณะในการส่งสารที่แตกต่างกันไป เช่น ทางภาพ
ทางเสียง ทั้งระบบนิ่งและการเคลื่อนไหว มีสีสันทันให้ความรู้สึกทางด้านมิติ คุณภาพ และ
ประสิทธิภาพต่าง ๆ กัน และด้วยภาษาต่าง ๆ กันไป สื่อมวลชนเหล่านี้เข้ามามีส่วนพัวพัน
กับชีวิตประจำวันของคนเราอยู่ตลอดเวลา ในการบอกข่าวสาร แจ้งข้อเท็จจริง ให้
การบันเทิง ให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต. (กิดติ สมานไทย,
2534 : 4)

ในบรรดาสื่อมวลชนหลัก ๆ ของเมืองไทย โทรทัศน์จัดได้ว่าเกิดขึ้นหลังสุด
แต่กลับเป็นสื่อที่มีความสำคัญและทรงอิทธิพลมากกว่าสื่ออื่น ๆ โทรทัศน์สามารถเข้าถึง
ประชาชนได้ทุกหมู่เหล่าและมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้นทุกที โทรทัศน์ได้แทรกตัวเอง
เข้าไปในทุกสถาบันย่อยของสังคมไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเมือง เศรษฐกิจ สถาบันการ
ศึกษา สถาบันศาสนาและวัฒนธรรม แม้กระทั่งสถาบันครอบครัวและเพื่อน (ขวัญเรือน
ไชยอุดม, 2520 : 25) จากรายงานผลการสำรวจจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ใน
ครอบครัวของครัวเรือนทั่วประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรทั่วประเทศ
ไทยมีเครื่องรับโทรทัศน์ไว้ในครอบครอง 4,122,000 เครื่อง และในกรุงเทพฯ-
มหานครมีเครื่องรับถึง 1,124,000 เครื่อง ซึ่งเมื่อทำการเปรียบเทียบสัดส่วนกับ
จำนวนครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประมาณ 1,276,000 ครัวเรือน ปรากฏว่า

กรุงเทพฯ มีเครื่องรับโทรทัศน์ไว้ในครอบครองถึงร้อยละ 80.0 นอกจากนี้แนวโน้มของการมีเครื่องรับของชาวกรุงเทพมหานครยิ่งเพิ่มมากขึ้น จากที่เคยมีเครื่องรับโทรทัศน์ 1 เครื่องต่อ 1 ครัวเรือน มาเป็นมีเครื่องรับโทรทัศน์มากกว่า 1 เครื่องต่อ 1 ครัวเรือน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมสื่อโทรทัศน์ของชาวกรุงเทพมหานคร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2529)

การที่โทรทัศน์ได้รับความนิยมและความสนใจจากประชาชนทุกระดับก็เพราะโทรทัศน์ได้รวมเอาคุณสมบัติของวิทยุ หนังสือพิมพ์ และภาพยนตร์เข้าด้วยกัน คือ ผู้ชมสามารถได้ยินทั้งเสียงเช่นเดียวกับการฟังวิทยุ ได้เห็นภาพเคลื่อนไหวติดต่อกันเช่นเดียวกับการดูภาพยนตร์ และได้เห็นตัวหนังสือเช่นเดียวกับการอ่านหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์จึงเป็นสื่อมวลชนที่แสดงเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เห็นได้ชัดเจนที่สุด เพราะคนเรานั้นสามารถรับรู้จากการเห็นถึง 75% ได้ยิน 13% สัมผัส 6% และจากรส 3% โทรทัศน์ให้ทั้งการได้เห็นและการได้ยินทำให้การรับรู้ถึง 88% โทรทัศน์จึงมีคุณสมบัติในการพัฒนาคนเพื่อให้เกิดความรู้ ทัศนคติ ความซาบซึ้ง ค่านิยม ตลอดจนทักษะ (อรณพ เรียงถาวร, 2520 : 117) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนจะให้ความสนใจในสื่อโทรทัศน์เป็นพิเศษ ทุกวันนี้เด็กเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะเด็กในกรุงเทพมหานครใช้เวลาในการดูโทรทัศน์มากกว่าจะใช้เวลาอยู่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ ทั้งนี้เพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง มีสีสันเหมือนธรรมชาติ มีความเคลื่อนไหวเหมือนมีชีวิต รู้จักและเข้าใจได้ง่าย และที่สำคัญที่สุดคือ โทรทัศน์มาวางให้ดูอยู่ตรงหน้าในบ้านไม่ต้องให้ใครพาไปไหนให้ไกลและลำบาก เด็กกำลังชนเมื่อจับวางลงตรงหน้าโทรทัศน์ เด็กจะหยุดนิ่งและเคลื่อนไหวน้อยที่สุด ภาพความเคลื่อนไหวที่มีสี และเสียงเป็นของใหม่ที่เด็กไม่เคยรู้เห็นมาก่อนในชีวิต เด็กก็ซึมซับและจดจำได้รวดเร็วและต่อเนื่อง (พิชัย วาสนาส่ง, 2522 : 2) การดูโทรทัศน์เป็นสิ่งที่เด็กชอบทำมากที่สุดเมื่อมีเวลาว่าง (สุกัญญา ศีระวนิช, นันทริกา คัมไพโรจน์, 2526 : 9) บางครั้งเด็กดูโทรทัศน์มากกว่าเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ทุกประเภท แม้แต่ในการเรียนหนังสือ

โดยสำหรับเด็กไทย เวลาที่เด็กใช้ในการเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนจบมัธยมศึกษา คิดเป็น 14,000-14,500 ชั่วโมง เมื่อเทียบกับเวลาที่เด็กใช้ดูโทรทัศน์

เฉลี่ยวันละ 2 ชั่วโมงจนถึงอายุ 17 ปี ซึ่งเด็กไทยจะมีชั่วโมงดูโทรทัศน์ถึง 12,400 ชั่วโมง แต่ในความเป็นจริงแล้ว เด็กจะอยู่หน้าจอโทรทัศน์ก่อนอยู่ในห้องเรียนหลายปี จึงทำให้เด็กมีชั่วโมงดูโทรทัศน์มากกว่าชั่วโมงเรียน (พยอม อิงคตานุวัฒน์ การอภิปราย 2534 อ้างในวไลรัตน์ พูนวสิน, 2535 : 2)

โดยทั่วไป เด็กจะเพิ่มจำนวนเวลาการดูโทรทัศน์มากขึ้นในช่วงวัยเด็ก และจะมากที่สุดในช่วงก่อนวัยเรียนหลังจากนั้นจะเริ่มลดน้อยลงในช่วงวัยรุ่น จากการศึกษาของแชรรม (Schramm, 1961 : 30) เกี่ยวกับการใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ของเด็ก พบว่า ในวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) เด็กอายุ 3 ขวบ ใช้เวลาดูโทรทัศน์ 45 นาที ต่อวัน เด็กอายุ 5 ขวบ ดูโทรทัศน์เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณ 2 ชั่วโมงต่อวัน เด็กอายุ 6 ขวบจนถึงเกรด 6 ซึ่งเป็นวัยที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น ดูโทรทัศน์อยู่ระหว่าง 2-2 ชั่วโมงครึ่งต่อวัน เด็กระหว่างเกรด 5-8 ใช้เวลาในการดูโทรทัศน์สูงขึ้นเล็กน้อยคือประมาณ 3 ชั่วโมงต่อวัน และเวลาที่ใช้ในการดูโทรทัศน์จะค่อยลดต่ำลงจนถึงเกรด 12 (อายุประมาณ 17 ปี) การดูโทรทัศน์อยู่ระหว่าง 2-2 ชั่วโมงครึ่งต่อวัน สำหรับวันเสาร์-อาทิตย์ เวลาในการดูโทรทัศน์เพิ่มขึ้นจากเดิมโดยเฉลี่ย ครั้งชั่วโมง - 1 ชั่วโมง

งานวิจัยเกี่ยวกับการชมโทรทัศน์ของเด็กไทยในวัยต่าง ๆ พบว่า เด็กอายุ 3-5 ปี ใช้เวลาดูโทรทัศน์โดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 54 ชั่วโมง เด็กก่อนวัยเรียนใช้เวลามากกว่าร้อยละ 64 อยู่หน้าจอโทรทัศน์ (ไม่รวมเวลาที่นอนพักนอน) และเมื่อเด็กเริ่มเข้าเรียนอนุบาลจะใช้เวลาดูโทรทัศน์มากขึ้น รวมเวลาที่ดูโทรทัศน์ในช่วงวัยเด็กมากกว่าเวลาที่ไปเรียน 4 ปี ในระดับมหาวิทยาลัย (ชุตินา สัจจันันท์, 2528 : 26) นอกจากนี้ ดร.สายฤดี วรกิจโกกลาง ได้กล่าวไว้ในรายการคุยกับหมอชนิกา ตอน "แย่งลูกคืนจากทีวี" ไว้ว่า เด็กในปัจจุบันดูโทรทัศน์กันมาก กล่าวคือ เด็กจะดูโทรทัศน์วันธรรมดาด้านละ 3-4 ชั่วโมง เสาร์-อาทิตย์จะดูวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยเด็กดูทีวีปีละ 2,000 ชั่วโมง และไปโรงเรียน 2,200 ชั่วโมง (รายการคุยกับหมอชนิกา, 2534)

จะเห็นได้ว่า โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่ได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อผู้ชม

โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน มักจะมีผู้กล่าวกันเสมอว่า โทรทัศน์เปรียบเสมือนดาบสองคม ให้ผลทั้งในทางดีและทางร้าย ต่อความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ การเรียนรู้ และพฤติกรรมของเด็ก ทางดีก็คือ โทรทัศน์ช่วยขยายความรู้ของเด็กและเยาวชนให้กว้างขวางขึ้น เพิ่มพูนประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ยกระดับความรู้ ความคิดของเด็กและเยาวชน แต่ในทางตรงกันข้าม โทรทัศน์ก็อาจเป็นสิ่งที่ทำลายเด็กได้ ถ้าหากเด็กรับเอาเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับตัวเองจากโทรทัศน์ ดังนั้น เมื่อ 10 กว่าปีที่ผ่านมารัฐบาลจึงได้ดำริให้มีการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กขึ้นโดยเฉพาะ และระบุให้สถานีโทรทัศน์ทุกช่อง บรรจुरายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเข้าไปในแผนผังรายการของสถานี โดยคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ได้กำหนดให้ช่วงเวลา 18.00-19.00 น. เป็นช่วงเวลาสำหรับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กหรือรายการที่เป็นประโยชน์แก่เด็ก และในช่วงเวลา 16.00-18.00 น. ให้สถานีพิจารณาเสนอรายการที่ไม่เป็นพิษแก่เด็กเช่น รายการที่ไม่มีเนื้อเรื่องที่ขัดต่อวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมอันดีงามของไทย ไม่ยั่วยุอารมณ์ หรือส่งเสริมอบายมุข ฯลฯ ซึ่งจะเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กและเยาวชน

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารัฐจะได้พยายามหาแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก แต่หากมองในสภาพปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ารายการโทรทัศน์ที่สถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ เสนอแก่ผู้ชม ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่เรื่องของการให้ความบันเทิงเป็นหลัก ซึ่งเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากเรื่องของธุรกิจการค้าและผลประโยชน์ สัดส่วนของรายการบันเทิงสำหรับผู้ใหญ่มีมากกว่ารายการสำหรับเด็กอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการสำรวจเวลาในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก (รวมถึงการ์ตูนและละครสำหรับเด็ก) จากแผนผังรายการของสถานีโทรทัศน์ทั้ง 5 ช่องในกรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม 2536 ในหนึ่งสัปดาห์พบว่า

ช่อง 3 ให้เวลา 13 ชั่วโมง 15 นาที คิดเป็นร้อยละ 10.63 ของเวลาออกอากาศทั้งหมดของสถานี

ช่อง 5 ให้เวลา 6 ชั่วโมง 20 นาที คิดเป็นร้อยละ 5.19 ของเวลาออกอากาศทั้งหมดของสถานี

ช่อง 7 ให้เวลา 12 ชั่วโมง 10 นาที คิดเป็นร้อยละ 9.22 ของเวลา
ออกอากาศทั้งหมดของสถานี

ช่อง 9 ให้เวลา 10 ชั่วโมงครึ่ง คิดเป็นร้อยละ 10.94 ของเวลาออก
อากาศทั้งหมดของสถานี

ช่อง 11 ให้เวลา 11 ชั่วโมงครึ่ง คิดเป็นร้อยละ 12.47 ของเวลาออก
อากาศทั้งหมดของสถานี

จะเห็นได้ว่า หากคิดเป็นจำนวนชั่วโมงในการออกอากาศรายการโทรทัศน์
สำหรับเด็กๆ ในหนึ่งสัปดาห์แล้ว ช่อง 3 ให้เวลามากที่สุด คือ 13 ชั่วโมง 15 นาที
รองลงมาคือ ช่อง 7 ให้ 12 ชั่วโมง 10 นาที และช่อง 11 ให้ 11 ชั่วโมงครึ่ง แต่
หากเปรียบเทียบกับจำนวนเวลาออกอากาศทั้งหมดของแต่ละสถานีแล้ว ช่อง 11 มีสัดส่วน
ส่วนในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กๆ สูงที่สุด คือร้อยละ 12.47 ของ
เวลาออกอากาศทั้งหมดของสถานี รองลงมาคือ ช่อง 9 ร้อยละ 10.94 และช่อง 3
ร้อยละ 10.63 และเมื่อรวมทั้ง 5 ช่องแล้ว เวลาในการนำเสนอรายการโทรทัศน์
สำหรับเด็กๆ เท่ากับ 53 ชั่วโมง 45 นาที คิดเป็นเพียงร้อยละ 9.48 ของเวลาออก
อากาศทั้งหมดในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งนับว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับความสำคัญของเด็กและ
เยาวชนในฐานะที่เป็นผู้สืบทอดภารกิจในการพัฒนาสังคมและประเทศต่อไป ในอนาคต

จากสภาพการณ์ต่างๆ ในปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
เด็กยังไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะจากตัวเด็กเอง แต่นับ
ได้ว่ามีแนวโน้มที่น่าจะดีขึ้น และเมื่อพิจารณาลักษณะและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
ของรายการเด็กที่นำเสนอทางโทรทัศน์แล้ว สามารถสรุปถึงสภาพปัจจุบันของรายการ
เด็กในด้านต่างๆ ได้ดังนี้ (บทบาทสื่อมวลชนในการพัฒนาเด็ก, 2535 : 6-9)

1. ความหลากหลายของรูปแบบและเนื้อหา

1.1 รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในปัจจุบันมีทั้งรายการที่นำเข้ามาจาก
ต่างประเทศและรายการที่ผลิตเองในประเทศ รายการที่นำเข้ามาส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์

การ์ตูนจากประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาซึ่งมักจะเป็นเรื่องที่มีการต่อสู้ประหัตประหารกัน แต่เป็นที่ชื่นชอบของเด็กจนมีการเลียนท่าทางไปเล่นกันเอง บางเรื่องก็มีเนื้อหาของความรักและเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก

1.2 รายการที่ผลิตเองในประเทศมีหลายรูปแบบ ได้แก่ รายการแข่งขันตอบปัญหาหรือเล่นเกมสำหรับเด็ก และรายการที่ชมได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น ละคร เกมโชว์ ทอล์คโชว์ ซึ่งบางครั้งมีเนื้อหาสาระที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก สำหรับรายการตอบปัญหาต่างๆ แม้ว่าจะมีสาระที่ดี แต่ส่วนใหญ่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็กในเมืองหรือเด็กที่มีโอกาสทางการศึกษาคืออยู่แล้ว ส่วนรายการที่สนองความต้องการของเด็กชนบท หรือเด็กในภาวะยากลำบากกลุ่มต่าง ๆ ยังไม่ได้รับความสนใจจากผู้ผลิตเท่าที่ควร

1.3 รายการที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากอีกประเภทหนึ่งได้แก่ โฆษณา ซึ่งในปัจจุบันมีวิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจของเด็กได้มาก และมีความถี่ในการนำเสนอสูง แต่รายการโฆษณาส่วนใหญ่มีสารแฝงที่ทำให้เด็กมีค่านิยมไม่เหมาะสมได้ เช่น ทำให้ชอบความฟุ้งเฟ้อ มีพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่ดี เป็นต้น

2. โอกาสในด้านการผลิตและรับสื่อ

2.1 ด้านการผลิต เนื่องจากขาดภาพรวมที่ชัดเจนทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาที่เด็กต้องการ รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้ผลิตรายการเด็กขาดแนวทางในการผลิตที่ชัดเจน จึงผลิตไปตามความคิดเห็นของตนเอง นอกจากนั้นผู้ผลิตรายการเด็กส่วนหนึ่งยังประสบปัญหาในเรื่องช่วงเวลาของการนำเสนอ และการหาผู้อุปถัมภ์รายการ บางรายการต้องประสบกับปัญหาขาดทุนจนต้องเลิกผลิต แม้จะเป็นรายการที่เคยได้รับรางวัลดีเด่นก็ตาม ส่วนบางรายการก็ต้องเปลี่ยนแนวไปผลิตเพื่อกลุ่มเด็กในเมือง โดยเฉพาะเพื่อความอยู่รอดของรายการ

2.2 ด้านการรับสื่อ จากการศึกษาข้อมูลด้านเวลาของการนำเสนอรายการเด็กของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานครในปี 2534 พบว่า สถานีวิทยุโทรทัศน์ทั้ง 5 ช่อง มีรายการเด็กโดยเฉลี่ยช่องละประมาณ 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือประมาณร้อยละ 5 ของเวลาออกอากาศทั้งหมด ซึ่งน้อยกว่าเวลาของโฆษณาซึ่งมี

ประมาณ 13 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ถึงกว่า 3 เท่า อีกทั้งช่วงเวลาที่สถานีโทรทัศน์จัดสรรให้แก่รายการเด็กนั้น บางช่วงเป็นเวลาที่เด็กบางกลุ่มไม่สามารถรับชมได้ เนื่องจากยังกลับไม่ถึงบ้าน

3. บทบาทของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.1 ฝ่ายรัฐ รัฐยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมรายการเด็กหรือจูงใจภาคธุรกิจเอกชนให้มาสนับสนุนรายการเด็กมากขึ้น นอกจากนี้ กลไกในการตรวจสอบควบคุมรายการต่าง ๆ โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง (กบว.) ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะในด้านการกำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์การตรวจสอบ

3.2 ฝ่ายสถานี สถานีวิทยุโทรทัศน์ส่วนใหญ่จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ การนำเสนอรายการต่างๆ จึงมุ่งสนองความต้องการของผู้ชมส่วนใหญ่ เนื้อหาสาระของรายการต่างๆ จึงมีทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับเด็ก มีเพียงบางรายการที่ประกาศให้ผู้ชมรู้ว่าไม่เหมาะสมกับเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

3.3 ฝ่ายผู้ผลิตรายการ การผลิตรายการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งในด้านต้นทุนและความรู้ความสามารถ รวมทั้งความรับผิดชอบของกลุ่มผู้ผลิตในด้านต้นทุนนั้น นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้ผู้ผลิตเองเลือกผลิตรายการที่มีเนื้อหาและรูปแบบที่สอดคล้องกับความนิยมของคนส่วนใหญ่ ซึ่งค่อนข้างจะเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของรายการเด็ก ส่วนในด้านความรู้ความสามารถ และความรับผิดชอบของกลุ่มผู้ผลิตนั้น พบว่าผู้ผลิตรายการเด็กในปัจจุบันยังมิได้มีความรู้และทักษะในการสื่อสารกับเด็ก และมิได้ตระหนักในอิทธิพลของสื่อที่มีต่อเด็กเท่าที่ควร จึงทำให้เกิดรายการที่แม้จะมีความสร้างสรรค์ต่อพัฒนาการของเด็ก แต่ด้วยรูปแบบการนำเสนอที่ไม่เหมาะสมจึงอาจปลุกฝังค่านิยมที่ไม่ดีให้แก่เด็กได้

3.4 ฝ่ายผู้อุปถัมภ์รายการ ปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวไปสู่การเป็นสังคมผู้บริโภคเต็มตัว รายการต่าง ๆ จึงมุ่งผลิตเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก รายการเด็กจึงไม่ค่อยจะมีผู้อุปถัมภ์รายการ ทั้งนี้เพราะผู้โฆษณาเชื่อผลการจัดระดับ

ความนิยม ซึ่งชี้ว่ารายการเด็กมีระดับความนิยมต่ำ

3.5 ฝ่ายวิชาการ แม้ว่าในปัจจุบัน สถาบันการศึกษาหลายแห่งจะผลิตบุคลากรด้านวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน เพื่อสนองความต้องการของตลาดได้ปีละไม่ต่ำกว่า 500 คน แต่ในกระบวนการจัดการศึกษาในสาขานี้ยังมิได้มีการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจรรยาบรรณ มีความรับผิดชอบและตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กเท่าที่ควร มิได้มีการศึกษาค้นคว้าและสร้างแหล่งความรู้และข้อมูลที่จะช่วยชี้ให้เห็นแนวทางการผลิตรายการที่ดีสำหรับเด็ก

3.6 ฝ่ายผู้บริโภค ในสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันที่พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาอยู่ดูแลลูกเท่าที่ควร เด็กจึงมีโอกาสชมรายการทั้งที่ดีและไม่ดีได้ตามต้องการ และในช่วงเวลาที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชมรายการต่างๆ พร้อมกับลูกได้ ก็มักจะเลือกดูรายการที่ตนชอบ โดยมิได้สนใจว่าจะเกิดผลต่อเด็กในเชิงพัฒนาหรือไม่

สำหรับรายการการ์ตูนนั้น รายการส่วนใหญ่เป็นรายการที่ผลิตจากญี่ปุ่น เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นเรื่องวิทยาศาสตร์ การผจญภัย แทรกการแข่งขันและความอดทน ความแบบญี่ปุ่น เป็นช่องทางทางไหลบ่าของวัฒนธรรมญี่ปุ่นมาสู่เด็กในสังคมไทย (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2535 : 41)

นอกจากนี้ ในสมัยของรัฐบาลที่มีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีการตื่นตัวในเรื่องปัญหาของรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก โดยได้เชิญผู้แทนจากสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง ผู้ผลิตรายการเด็กและผู้อุปถัมภ์รายการ เข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2535 ณ ทำเนียบรัฐบาล จากการประชุมสามารถสรุปถึงสภาพปัญหาและข้อคิดเห็นในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้ออกรายการโทรทัศน์ปัจจุบันพูดภาษาไทยไม่ถูกต้องและไม่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อ่านข่าว
2. เวลาที่รัฐบาลสงวนไว้ให้ออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก คือ

ระหว่างเวลา 18.00-19.30 น. เป็นเวลาที่เด็กส่วนใหญ่ยังไม่ถึงบ้าน จึงไม่มีโอกาสได้ดูรายการและยังเป็นช่วงเวลาที่ไม่สามารถแข่งขันกับรายการอื่นที่ออกอากาศในช่วงเวลาอื่นโดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีความสำคัญ (prime time) การวัดความนิยมของรายการจึงออกมาต่ำมาก ส่งผลให้หาผู้อุปถัมภ์รายการยาก

สำหรับวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งเป็นเวลาที่เด็กส่วนใหญ่สามารถดูโทรทัศน์ได้นั้นปรากฏว่าสถานีจะนำการ์ตูนต่างประเทศมาเสนอ โดยไม่ให้เวลาแก่ผู้จัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก และการ์ตูนที่สถานีนำเสนอไม่นับเป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แก่เด็ก

ประเด็นเรื่องเวลานี้ได้มีข้อเสนอว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่จะขอให้สถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ให้เวลาหลังข่าวประมาณ 30 นาทีต่อสัปดาห์ สำหรับรายการเด็กหมุนเวียนกันไปโดยคิดค่าเช่าราคาต่ำกว่าปกติ ส่วนวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ช่วงเช้าก็ควรแบ่งเวลาให้แก่รายการเด็กด้วยเช่นกัน และควรแบ่งช่วงเวลาที่เหมือนกันทุกสถานีเพื่อความยุติธรรม อีกทั้งให้ผู้อุปถัมภ์รายการสามารถเลือกรายการได้

3. สถานีโทรทัศน์มักจะงดรายการเด็ก เพื่อถ่ายทอดสดรายการอื่นอยู่เสมอ ทำให้รายการเด็กออกอากาศไม่สม่ำเสมอ เป็นเหตุให้ผู้ชมขาดความสนใจเพราะคิดว่าเลิกจัดไปแล้ว ทำให้หาผู้อุปถัมภ์รายการยากขึ้นด้วย

สำหรับเรื่องโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจนั้น มีข้อเสนอว่า นอกเหนือจากการถ่ายทอดสดงานพระราชพิธีแล้ว ไม่จำเป็นต้องให้สถานีโทรทัศน์ทุกช่องออกอากาศพร้อมกัน ขอให้สถานีโทรทัศน์เลือก และตกลงกันเองว่าจะออกอากาศเรื่องใดบ้างและเวลาใด และถ้าเป็นไปได้ไม่ควรจะเบียดบังเวลาของรายการเด็ก

4. ต้นทุนในการจัดทำรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กสูงมาก ผู้ผลิตรายการบางรายประสบปัญหาการขาดทุนเพราะขาดผู้อุปถัมภ์รายการ นอกจากนี้ ผู้ผลิตรายการจะต้องจ่ายเงินล่วงหน้าเป็นค่าเช่าสถานีและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ส่วนเงินที่จะได้จากผู้อุปถัมภ์รายการนั้นล่าช้ามาก จึงต้องการเงินทุนสำรองหมุนเวียนสูง ทำให้ต้องกู้เงินและเป็นหนี้ธนาคาร

5. ในการลงทุนจัดทำรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ผู้จัดทำรายการที่มีบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ให้การอุปถัมภ์มาโดยตลอด หรือรายการที่มีหน่วยงานราชการหรือมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนนั้น ผู้จัดจะมีโอกาสทำรายการได้ดีเพราะมีเงินทุนสนับสนุน

สนุนอีกทั้งไม่ต้องพะวงกับการหาผู้อุปถัมภ์รายการ

ได้มีข้อเสนอว่า น่าจะชักชวนบริษัทใหญ่ให้หันมาลงทุนสนับสนุนรายการเด็ก เพราะบริษัทใหญ่หลายแห่งก็ต้องการมีส่วนช่วยสร้างสรรค์สังคม

6. ปัจจุบัน รายการเด็กมีลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่ได้เอาเด็กเป็นตัวตั้งว่าเด็กในวัยนั้น ๆ ต้องการอะไร และควรเสนอรูปแบบรายการอย่างไรที่จะสนองตอบความต้องการของเด็ก

7. การทำสัญญากับสถานีโทรทัศน์กำหนดปีต่อปี โอกาสที่จะปรับปรุงรายการจึงทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากไม่แน่ใจว่าเมื่อลงทุนไปแล้วจะได้ต่อสัญญาในปีต่อไปหรือไม่

8. ในการจัดทำรายการนั้น บางครั้งต้องออกไปถ่ายทำในพื้นที่อันตราย และปัจจุบันไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เท่าที่ควรจึงใคร่ขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐในการอำนวยความสะดวก และให้ความคุ้มครองดูแล

ในส่วนขอแนวทางแก้ไขนั้น ท่านนายกรัฐมนตรีได้สรุปดังนี้

1. เรื่องที่สำคัญ คือ เวลาและผู้อุปถัมภ์รายการ ควรเสนอให้สถานีเพิ่มเวลาหลังข่าว ประมาณช่วงเวลา 20.30-21.30 น. สำหรับรายการเด็กโตหรือเยาวชนด้วย และจัดเวลาในช่วง 8.30-10.30 น. ในวันหยุดสุดสัปดาห์เป็นรายการสำหรับเด็กและเยาวชนขอให้สถานีโทรทัศน์นำไปพิจารณา และแจ้งผลมายังรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (ในขณะนั้นคือ นางสาวสุรี จุติกุล)

2. เพื่อให้การจัดทำรายการเด็กอยู่ได้ มีคุณภาพ และมีประโยชน์ต่อการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่เด็ก ควรจะให้การช่วยเหลือและสนับสนุนด้านต่าง ๆ เพื่อให้ไม่ต้องไปแข่งขันกับรายการอื่น ๆ แต่ทว่าในระหว่างรายการเด็กด้วยกันนั้น จำเป็นต้องให้มีความหลากหลายในการแข่งขัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพต่อไป

3. รัฐจะให้การอุดหนุนด้านค่าใช้จ่ายบ้าง ซึ่งต้องขอหารือกับคณะรัฐมนตรีก่อน ส่วนสถานีโทรทัศน์จะขอให้ช่วยอุดหนุนด้วย หรือลดราคาค่าเวลาสำหรับรายการเด็ก และรัฐจะพยายามชักชวนให้เอกชนร่วมสนับสนุนการจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเพิ่มขึ้น

4. สำหรับรายการโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจนั้น เห็นด้วยว่านอกจากงานพระราชพิธีแล้ว ไม่จำเป็นต้องให้มีการออกอากาศทุกสถานีหรือให้ทุกสถานีออกอากาศในเวลาเดียวกัน

5. ในการติดต่อประสานงานหน่วยราชการ เพื่อให้ความสะดวกและให้การดูแลเรื่องความปลอดภัยนั้น ได้มอบหมายให้โฆษกรัฐบาลช่วยติดต่อประสานงานเรื่องนี้ต่อไป

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้รายการไม่ได้รับความนิยมจากผู้ชม และไม่พัฒนาเท่าที่ควร ปัญหาที่สำคัญ ๆ ก็ได้แก่ การที่สถานีโทรทัศน์มุ่งไปที่ผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจมากเกินไป ช่วงเวลาการนำเสนอที่ไม่เหมาะสม การขาดผู้อุปถัมภ์รายการ และการขาดภาพรวมที่ชัดเจนในด้านรูปแบบและเนื้อหาที่เด็กต้องการ ซึ่งปัญหาประเด็นหลังนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ทำไมรายการเด็กส่วนใหญ่จึงเป็นรายการที่เด็กไม่ชอบดู ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ผลิตรายการนั้นไม่ได้มีการศึกษาค้นคว้าว่ารายการชนิดใด ลักษณะใด จะเป็นรายการที่เด็กชอบ และเด็กจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ผู้ผลิตอาจจะมีเจตนาดีแต่คิดแทนเด็ก หรือมุ่งที่จะสอนหรือให้เนื้อหาที่ตนคิดว่า ควรจะให้แก่เด็กมากเกินไป

แคลปเปอร์ (Klapper, 1969 : 50) กล่าวว่า "บุคคลจะเลือกรับสารที่ตรงกับ ความสนใจ ความต้องการ และไม่รับสารที่ไม่ตรงกับทัศนคติ หรือความคิดเห็นของตน" ดังนั้น จึงมีคำถามเกิดขึ้นว่า จริง ๆ แล้วเด็กได้รับประโยชน์และความพึงพอใจอย่างไรบ้างจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก และการที่รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไม่ได้รับความนิยมเปิดดูจากเด็ก ก็อาจเป็นเพราะรายการนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเด็ก หรือไม่ได้ตอบสนองตามความต้องการของเด็ก ตามแนวคิดทฤษฎีการใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ ที่มองตัวผู้รับสารเป็นหลักสำคัญ คือ ผู้รับสาร (ซึ่งได้แก่กลุ่มเด็ก) จะเป็นผู้ที่เลือกเปิดรับรายการและเนื้อหาต่าง ๆ ที่สนองตอบความต้องการของตน และให้ความพอใจแก่ตน ผู้รับสารไม่ได้เป็นเพียงผู้รับเอาอิทธิพลจากสื่อมวลชนเท่านั้น

ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยถึงประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กจะได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เพื่อนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวัน ตลอดจนจะได้ศึกษาถึงรูปแบบรายการ เนื้อหา และช่วงเวลาในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงพัฒนารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาถึงการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
3. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบ เนื้อหา และช่วงเวลาการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ตลอดจนรูปแบบรายการ เนื้อหา และช่วงเวลาการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ
2. กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - ประถมศึกษาปีที่ 6 (อายุระหว่าง 9 - 13 ปี) ในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเด็กในช่วงวัยนี้ เป็นกลุ่มที่เริ่มมีพัฒนาในเรื่องของทัศนคติ และแนวความคิดที่เด่นชัดที่สุด นอกจากนี้ Blosser & Roberts (1985) ยังได้ให้ข้อสรุปว่า เด็กโตจะรู้ถึงเป้าหมายของสารจากสื่อได้ถูกต้องตามที่ผู้ส่งสารตั้งใจมากกว่าเด็กเล็ก (เมตดา กฤตวิทย์ และคณะ : 2533, 18 และ 34)

นิยามศัพท์

1. รายการโทรทัศน์ หมายถึง รายการที่เสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ทั้ง 5 สถานีในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท. สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สถานีโทรทัศน์สีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. และสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

2. รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หมายถึง รายการโทรทัศน์ที่จัดเสนอโดยคำนึงถึงคนดูที่เป็นเด็กเป็นหลักใหญ่ ทั้งนี้ผู้แสดงและผู้ร่วมรายการอาจจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ หรือใช้สื่ออื่น ๆ ร่วมอย่างใดก็ได้ เป็นรายการที่มุ่งจัดให้เด็กดูเข้าใจได้ สนุกสนานและได้รับความรู้ ได้ประโยชน์จากรายการนั้น ๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ รายการที่ผลิตสำเร็จรูปจากต่างประเทศ กับรายการที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ มีรูปแบบเรขาคณิตที่หลากหลาย อาทิ

- รายการที่เป็นการแสดงออกของเด็ก ๆ โดยทำในรูปแบบของชมรม หรือสโมสรให้เด็กได้แสดงความสามารถด้านต่าง ๆ เช่น ร้องเพลง เล่นดนตรี เป็นต้น
- รายการนิยายสารทางอากาศ ประกอบด้วยรายการย่อย ๆ หลายรายการ เช่น ละครหุ่น หายปัญหา เล่านิทานประกอบภาพ สัมภาษณ์บุคคลเด่น ๆ เป็นต้น
- รายการละครหรือภาพยนตร์สำหรับเด็ก อาจผูกเป็นเรื่องจบในตอน หรือเป็นเรื่องราวต่อเนื่องเป็นตอน ๆ
- รายการตอบปัญหา/เกม จัดให้มีการแข่งขันระหว่างกลุ่มของผู้ที่มาร่วมรายการ
- รายการสารคดี (Documentary) เสนอเนื้อหาสาระด้วยภาพและเสียงบรรยาย เป็นรายการที่ให้ความรู้เป็นส่วนใหญ่ เช่น สารคดี ชีวิตสัตว์ วิทยาศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
- ภาพยนตร์การ์ตูน เป็นภาพยนตร์ที่ถ่ายทำจากภาพเขียนและวัตถุนิ่ง ให้มองเห็นเคลื่อนไหวได้ โดยอาศัยความชำนาญ ทักษะขั้นสูง และ

ความคิดสร้างสรรค์ สำหรับการ์ตูนที่ฉายอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการ์ตูนที่มาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่น

3. การพัฒนาเด็กและเยาวชน หมายถึง แนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ ที่เด็กจะได้รับจากการชมรายการโทรทัศน์ประเภทรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก อาทิ ด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต ด้านโภชนาการ ด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน ด้านการเตรียมอาชีพและการมีงานทำ ด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และการเมืองการปกครอง และอื่น ๆ

4. พฤติกรรมการเปิดรับ หมายถึง ความบ่อยครั้งในการเปิดรับ ช่วงเวลาที่เปิดรับและปริมาณการเปิดรับรายการโทรทัศน์ในแต่ละครั้ง

5. รูปแบบของรายการ หมายถึง วิธีการนำเสนอ ตัวแสดง พิธีกร ศึกษาเฉพาะรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

6. เนื้อหาของรายการ หมายถึง สารหรือสารที่ผู้ผลิตต้องการนำเสนอผ่านรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

7. ช่วงเวลา หมายถึง เวลาที่สถานีโทรทัศน์ทำการออกอากาศรายการโทรทัศน์ไปยังผู้ชม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการกระตุ้นให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กให้ความสนใจแก่เด็กและประโยชน์ที่เด็กได้รับอย่างแท้จริง
2. เพื่อทราบถึงรูปแบบรายการ เนื้อหา และช่วงเวลาในการนำเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่เด็กต้องการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนารายการให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย